

Originaltegning af Johannes Norretranders beregnet til PR for Greven af Monte Cristo i de aviser, der bragte serien. Bemærk skiltet over døren. Da Edmond Dantes var fængslet på If, var der endnu intet, der forbandt ham med Monte Cristo!

P.I.B.s bud på illustrerede klassikere

af Anders Hjorth-Jørgensen

I 1897 startede *Vendsyssel Tidendes* grundlægger og redaktør Vilhelm Carlsen et bureau, der skulle levere illustrationsmateriale til den danske dags- og ugepresse. Dette PresseillustrationsBureau blev til P.I.B. under ledelse af Vilhelm Carlsens søn, Hjalmar.

Hjalmar Carlsen (1875-1951) fik sin første tekniske og journalistiske uddannelse på faderens avis, der havde status som et betydningsfuldt provinsblad. Dengang - omkring århundredskiftet - var billedstoffet i aviserne meget sparsomt, og billeder af døgnets store begivenheder fandtes ikke. Hjalmar Carlsen indså, at en avis, som ville følge med tiden, også måtte tage denne vigtige form for nyhedstjeneste op, og *Vendsyssel Tidende* blev derfor det første dagblad i Skandinavien og et af de første i Europa, som regelmæssigt bragte aktuelle billeder af dagens begivenheder.

Rig på ideer og med en levende interesse for reproduktionsteknik arbejdede Hjalmar Carlsen med ildhu på en opfindelse, der skulle revolutionere udseende og indhold hos selv den mindste avis. Arbejdet lykkedes, og i 1897 stod han som den første, der kunne fabrikere tynde zink-clicheer i masseproduktion. Under beskedne forhold, men ledet med faglig dygtighed og forståelse af de journalistiske krav, blev P.I.B. startet, og de nye tyndzink-clicheer gjorde det nu muligt selv for små provinsblade at bringe daglige billedreportager. Da det nogle år senere lykkedes Hjalmar Carlsen at gøre sin næste betydningsfulde opfindelse inden for branchen, stod P.I.B. allerede sikkert

på benene. Det nye, som Hjalmar Carlsen bragte frem, var plastiske clicheer fremstillet i massefabrikation, og også på dette område kom han først; blot var materialet dengang ikke plastik, men celluloid. Med disse kort på hånden startedes inden første verdenskrig filialer i Berlin, Paris, Petrograd og Stockholm, og P.I.B. blev en kendt institution inden for den internationale bladverden. Efter krigens ophør i 1918 samledes alle kræfter om virksomheden i København, og man byggede videre på det gode renommé ude i verden.

Ved Hjalmar Carlsens død i 1951 blev P. I. B. sammen med det i 1942 startede Illustrationsforlaget videreført af næste generation, direktorerne Hugo og Per Carlsen og Kirsten Bang.

Under deres ledelse blev Illustrationsforlaget til Carlsen if, som senere blev solgt til svenske Bonnier og i sidste ende til Egmont.

P.I.B. eksisterer stadig med kontakter til pressebureauer og forlag over hele verden - dog ikke længere som er Carlsen-familiefirma. I dag ejes firmaet af direktør Flemming Jørck og den tidligere chefredaktør Per Sanderhage.

*Johannes Nørretranders-
originaltegning til
Greven af Monte Cristo.*

P.I.B. OG KLASSIKERNE

I 1930'erne iværksatte P.I.B. en dansk produktion af tegneserier - i første omgang i form af stripudgaver af litterære klassikere.

Således leverede Johannens Nørretranders i 1938 en lang og originaltro tegneserieversion af Dumas'

Oluf Nielsen originaltegning til Ivanhoe.

Greven af Monte Christo. Efterfølgende omsatte han Charles Dickens *Oliver Twist* til tegneseriestrip

I samme periode tegnede Oluf Nielsen *Ivanhoe* efter Walter Scotts klassiker til P.I.B.

Ingen af disse gjorde brug af talebobler. *Ivanhoe* kan vel bedst beskrives som en tæt illustreret roman, mens *Greven og Monte Cristo* ligesom de følgende havde en massiv fortællende tekst placeret under billedrammerne.

Nørretranders og Nielsen arbejder markerede indledningen til en større produktion af "illustrerede klassikere", produceret og distribueret af

*Herover: Originaltegning fra Oluf Nielsens Ivanhoe med Locksley (Robin Hood) centralt placeret.
Herunder: Billedramme fra Johannes Nørretranders Oliver Twist.*

**P.I.B.s klassikertegnere:
OLUF NIELSEN**

Bag signaturen N i et cirkelrundt O gemte sig tegneren Olud Nielsen. Han blev født i 1890 og allerede i en alder af tyve år blev han som tegner tilknyttet den danske, satiriske presse.

I 1920'erne begyndte han at illustrere børnebøger med historiske temaer, så der var en årsag til, at P.I.B. benyttede hans evner for dette i sin version af *Ivanhoe*.

1926-45 var han tilknyttet Allers forlag som illustratør. Bl.a. stod han for tegningerne til en række af *Familie-Journalens* populære modelteatre.

P.I.B de kommende tre årtier.

Den norske tegner Kaare Bratung leverede solid illustrationskunst til Coopers *Hjortedræber*. I aviserne blev den bragt i sort/hvid, men da Illustrationsforlaget udgav den i albumformat i 1948, skete det i harmoniske og stemningsgivende farver.

Den svenske tegner Artelius gav næring til fantasien i og liv, spænding og stemning til sin grafisk kontrastrige, udtryksfulde udgave af Daniel Defoes *Robinson Crusoe*.

Nora Axe Lundgaard tog sig af en meget traditionel, sødmefyldt version af Spyreris *Heidi*, mens Walt

Artelius' Robinson Crusoe, Nora Axe Lundgaards Heidi og Walt Scotts Et juleeventyr.

Anonym tegners bidrag til P.I.B.s klassikere: Helvedshunden, Kidnappet, Peter Simple og David Copperfield.

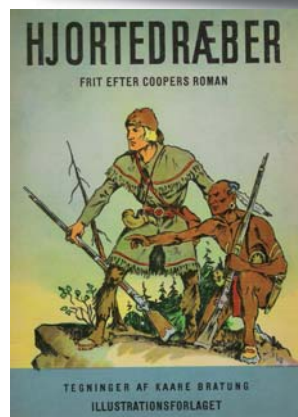

Scott endte i det pjattet karikerede i Dickens *Et juleeventyr*. Christoffersen tegnede Walter Scotts *Kenilworth* og M.K. - dvs. Magnus Kristoffersen - Harriet Beecher Stowes *Onkel Toms hytte*, Frederic Marryats *Børnene i Nyskoven*, Robert Louis Stevensons *Skatteøen* og Hugos *De elendige* - i en streg, som stod i gæld til den klassiske illustrationskunst.

Det samme kan man sige om den anonyme tegner, som varetog Marryats *Helvedshunden* og *Peter Simple*, Dickens *David Copperfield* og Stevensons *Kidnappet*. Stregen bringer samtidig mindelser om den danske tegner Helge Hansen, som da også arbejdede for P.I.B. i anden sammenhæng, men han har efter eget udsagn kun omsat en enkelt klassiker til tegneserie, Jules Vernes *Jorden rundt i 80 dage*. Den blev publiceret i det danske ugeblad *Landet* i 1958, men stoppede midt i forløbet, da bladet gik ind.

Prosper Mérimès novelle *Colomba* blev også omsat til tegneserie i klassisk illustrationsstreg, men af en anonym tegner.

Til gengæld tegnede Mogens Juhl sine underfundige versioner af *Münchhausens eventyr* og Mark Twains *Tom Sawyer* i udtryks-

Kaare Bratungs Hjortedræber blev i 1948 udgivet som farvealbum af Illustrationsforlaget. Inden da havde det P.I.B.-relaterede forlag udgivet tre album med Marie Hjulers tegneserieversioner af H.C. Andersens Snedronningen (1942), Den lille pige med svovlstikkerne (1943) og Den standhaftige tilsoldat.

**P.I.B.s klassikertegnere:
M.K.**

Bag signaturen M.K. gemmer sig den danske illustratør Magnus Kristensen. I 30'erne og 40'erne illustrerede han bl.a. amatørkomedier for ugebladet *Familie-Journalen*.

Inden da havde han arbejdet som tegner for det danske humormagasin *Klods Hans*.

I 40'erne illustrerede han desuden den lidet estimerede børnebogsforfatter Niels Meyns udgivelser.

Samtidig var M.K. beskæftiget som tegner for P.I.B. med tegneserieversioner af romanklassikerne *Børnene i Nyskoven*, *Onkel Toms hytte*, *Skatteøen* og *De elendige* - i samme illustrationsstil, som prægede børnebøgerne i århundredets første årtier.

I slutningen af 40'erne tilbød det mindre succesrige københavnske pressebureau Centropress sine kunder en westernstrip med signaturen M.K. Den var tegnet i en stil, som bringer mindelser om samtidige, stereotype italienske westernserier i piccoli-hæfterne. Bureauets efterladte arkivmateriale angiver ingen titel på denne strip. Der er dog grund til at formode, at det drejer sig om en tegneserieudgave af den tyske forfatter Karl Mays westernfortællinger om Old Shatterhand og Winnetou.

fuld, karikeret streg.

Også H.C. Andersen blev taget under kærlig og traditionel behandling.

Således tegnede Oscar Knudsen en både stemnings- og udtryksfuld udgave af *Fyrtøjet*, som på alle måder ydede Andersen retfærdighed.

Fra venstre mod højre: Mogens Juul Münchhausen og Tom

Eksempler på M.K.'s bud på illustrerede klassikere: De elendige, Skatteøen, Børnene i Nyskoven og Onkel Toms hytte.

Marie Hjuler tegnede *Snedronningen*, *De vilde svaner*, *Tomme-lise*, *Tinsoldaten*, *Den lille havfrue*, *De røde sko* og *Den lille pige med svovlstikkerne* - i en børnevenlige men også noget karakterløse streg. Til gengæld tegnede Poul Jørgensen en på samme tid stemningsfuld og naturalistisk version af *Den grimme ælling*.

Alle forholdt sig tro mod eventyrdigterens tekst. Det samme gjorde de unavngivne tegnere bag *Klods Hans*, *Nattergalen* og *Svinedrengen*. I 1960'erne hentede redaktør Jørgen Sonnergaard spanieren Jaime Vallvé, som havde bosat sig i Danmark, ind

som medarbejder på P.I.B. Han gen-tegnede Walter Scotts *Ivanhoe* og Dumas *Greven af Monte Cristo* og leverede desuden en flot tegneserieversion af sidstnævntes *De tre musketerer*.

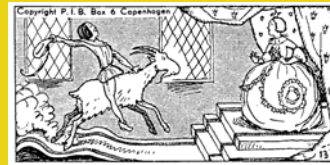
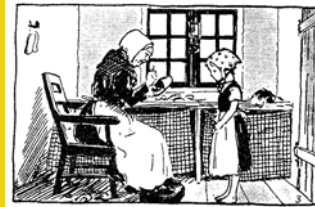
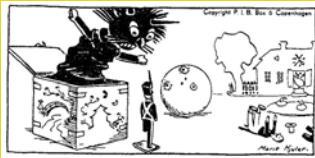
I samme periode stod signaturen PM for en prægtig udgave af Jules Ver-

H.C.Andersen i hænderne på P.I.B.s tegnere

Herover: Billedrammer fra Marie Hjulers *Den lille pige med svovlstikkerne*, *De vilde svaner*, *Den lille havfrue*, *Tommelise*, *Den standhaftige tinsoldat*, *De røde sko* og *Snedronningen*.

Herover: Poul Jørgensens *Den grimme ælling* samt tre anonyme tegnernes versioner af *Nattergalen*, *Svinedrengen* og *Klods Hans*.

Herunder: Oscar Knudsens *Fyrtojet*.

nes *Zarens kurer* i spændende sort/hvid grafik.

Til gengæld fremstod *Marie Walewska* i en kønsløs og intetsigende

spansk tegners streg - tilsvarende den, der kendetegnede romantikhæfterne i lommeformat.

HVORFOR STØVE AF?

Med udgangen af 60'erne havde disse illustrerede klassikere udspillet deres rolle på de danske og andre nordeuropæiske avisers tegneserier. De næste par årtier samlede de støv i P.I.B.s arkiv. Nu er hele samlingen af originalmateriale, repropkoper og tekster på hovedsprogene i Tegneseriemuseets varetægt og derfor tilgængelig for enhver,

Marie Walewska i anonym spansk streg.

P.I.B.s klassikertegnere: Marie Hjuler

Marie Hjuler (1894-1986) arbejdede som bladtegner og bogillustrator fra 1918. Ud over de H.C. Andersen-bearbejdelser hun udførte for P.I.B. skabte

hun også tegneserien *Lone og Lille Lasse*, som kunne læses i *Politiken* i 1950'erne, og som 1952-65 udkom i bogform i fire samlinger

**P.I.B.s klassikertegnere:
JAIME VALLVÉ**

Jaime Vallvé blev født i Barcelona i 1929 og begyndte tidligt at arbejde som professionel tegneserietegner. I 1960 bosatte han sig i Danmark med beskæftigelse hos P.I.B., hvortil han leverede stripversioner af roman-klassikerne *Greven af Monte Cristo*, *Ivanhoe* og *De tre musketerer*.

Igennem 2½ år tegnede han til manuskript af P.I.B.s redaktør Jørgen Sonnergaard detektiv-strip'en *Eddie* - baseret på de dengang så populære film med den hårdtslående Eddie "Lemmy" Constantine. Med titlen *Lemmy* udkom serien 1966-67 i eget hæfte. I 1993 udgav forlaget Ultima et album med serien.

Fra 1971 var Vallvé tilknyttet det svenske *Fantomen* som tegner. Hans markante sort/hvide grafik præget af brede penselstrøg og dybe kontraster passede fint til den romantiske junglehelts spændende eventyr.

Kvantitativt må *Fantomet* kaldes Vallvé's hovedværk, men kvalitativt påkalder de fire album til manuskript af Janne Lundström om Johan Vild's oplevelser i 1600-tallet sig større opmærksomhed.

Fra sin bolig i Vipperød ved Holbæk leverede Jaime Vallvé desuden til manuskript af Jørgen Sonnergaard tegneserien *Den venetianske nøgle* til dagbladet *B.T.* i 1988.

Jaime Vallvé døde i 2000.

Jaime Vallvé's tre "illustrerede klassikere", *De tre Musketerer*, *Ivanhoe* og *Greven af Monte Cristo*.

der ønsker at studere den nærmere. Set med nutidens øjne er disse, Danmarks svar på *Illustrerede klassikere*, håbløst forældede. Men vi er et par generationer, der som en del af barndommens arv har oplevelserne med dem gemt i underbevidstheden. Set i det perspektiv er de ikke uden værdi. Til tider er det nødvendigt og

værdifuldt at stoppe og se tilbage og indad, før man igen forholder sig til nutid og fremtid.

Anders Hjorth-Jørgensen er uddannet bibliotekar og arbejder nu som lærer i dansk og medier på University College Sjælland - Pæ-

dagoguddannelsen. Han har siden 1972 skrevet en lang række bøger og artikler om tegneserier og har undervist i tegneserier på Danmarks Lærerhøjskole og Danmarks Biblioteksskole. Startede i 1993 Tegneseriemuseet i Danmark. Det kan der læses meget mere om på websiden www.tegneseriemuseet.dk.

Illustrationsmaterialet i denne artikel har © P.I.B. og Tegneseriemuseet i Danmark